

Mas Vilagaià (jaciment)

Gaià

Ubicació

Comarca:	Bages
Lloc/Adreça:	Masia de Vilagaià i entorn, al sector sud-oest del terme de Gaià
Emplaçament	Carretera de Prats de Lluçanès (BV-4401), al km. 2,2 camí direcció nord i després est 500 m
Alçada:	414

Coordenades:

Latitud:	41.90246
Longitud:	1.90633
UTM Est (X):	409286
UTM Nord (Y):	4639525

Classificació

Número de fitxa	08090 - 338
Àmbit:	Patrimoni immoble
Tipologia	Jaciment arqueològic
Estil / època:	Romà Medieval
Segle	II aC-XdC
Estat de conservació	Regular
Notes de conservació:	Estat del jaciment desconegut
Protecció	Inexistent
Número inventari	CCAA 14214
Generalitat i altres inventaris	
Accés	Fàcil
Ús actual:	Productiu
Titularitat	Privada
Titular:	08089A001000520000YE
Autoria de la fitxa	Jordi Piñero Subirana
Data de registre de la fitxa:	dl., 10/12/2018 - 01:00

Descripció

Probable vil·la romana que, segons diversos indicis, havia de ser força important i devia estar situada al mateix lloc on actualment hi ha el mas Vilagaià, tot i que segurament tenia altres nuclis menors en una àrea propera. L'emplaçament és molt idoni, ja que es troba en un altiplà que domina el pas d'un antic camí (l'actual carretera BV-4401) i envoltat per bons camps. De la vil·la pròpiament no se'n coneixen restes constructives, tan sols troballes superficials fetes en els camps de l'entorn de la masia. Aquestes troballes les ha fet bàsicament Josep M. Badia en una àrea força extensa, d'uns 200 m. Consisteixen en ceràmica i teula d'època romana, que en alguns punts apareixen també acompanyades de material altmedieval. Les troballes es concentren amb més abundància en alguns punts propers a la masia: uns 20 m al sud i a l'est d'aquesta; és a dir, sobre l'extrem del mateix serrat i sota el camí d'accés. Però també en el camp que es troba uns 150 m al nord i al nord-oest de la masia.

En el sector més pròxim a la masia els fragments de ceràmica recollits són majoritàriament del període medieval. Només una minoria són d'època romana: una sigil·lada clara o ceràmiques tardoantigues oxidades. També s'hi va recollir tègula i altre material constructiu romà, però en canvi no s'hi ha pogut identificar, fins el moment, cap resta estructural. En el camp més allunyat, en canvi, el material romà és més abundant.

Cal afegir que uns 200 m al nord-oest de la masia, en el lloc conegut com Cementiri dels Moros, hi ha aparegut material d'època ibèrica, romana i posterior. I encara uns metres enllà s'hi van desenterrar unes cistes probablement d'època medieval. Aquest sector s'ha individualitzat com si fos un jaciment a part, conegut com Cementiri dels Moros, però probablement devia formar part d'un únic complex; és a dir, possiblement d'una gran vil·la que tal vegada tenia dependències auxiliars. Però també podria ser que en aquest últim sector hi hagués un petit assentament de tradició ibèrica anterior a la vil·la.

Observacions:

Informació facilitada per Josep M. Badia i Ramon M. Vila

Història

Són diversos els indicis que ens porten a pensar que l'actual mas Vilagaià s'assenta sobre una anterior vil·la romana, i que probablement era una vil·la important. En primer lloc el mateix nom de Vilagaià, documentat ja al segle XIII. Podria ser una derivació de vil·la o bé de vilar. En segon lloc el seu bon emplaçament, en un indret que domina el pas d'un camí probablement ja antic (l'actual carretera de Prats de Lluçanès) i que vertebrava els principals nuclis del sector sud-est del municipi de Gaià, incloent-hi el castell i l'església parroquial. També hi passava molt a prop l'anomenat camí Saliner, perquè enllaçava Cardona i Vic en un itinerari per on es transportava la sal de Cardona. De fet, la cruïlla entre aquests dos camins devia trobar-se molt a prop de Vilagaià. Però el fet determinant és que Josep M. Badia ha recollit superficialment una bona quantitat de material arqueològic d'època romana en els camps que es troben situats als encontorns de la masia.

Segons dades recopilades també per Josep M. Badia, el mas ja existia al segle XIII. Concretament, en un pergami de 1262 apareix ja amb el mateix nom de "Vilagaya". Segons Badia, podria ser un cas similar al de Vilaramó; és a dir, un vilar o vila consistent en una agrupació de petits masos. A més, tenia un molí fariner a la riera de Gaià, anomenat de Vilagaià i, ja posteriorment, conegut com el Molinot. Per les restes conservades, aquest molí es podria situar al segle XIV (BADIA, 2016: 61), tot i que no se'n coneixen notícies documentals fins el 1611.

Superada la crisi baix-medieval, durant els segles XVI i XVII Vilagaià devia anar absorbint masos rònecs i altres propietats. Així, segons un capbreu del castell de Gaià del 1692-93, Vilagaià posseïa quatre masos

secundaris: Badia, la Sala, la Roca i la Rierola. El propietari era Jaume Vilomara, tal vegada de la ciutat de Manresa. Cal destacar que n'era el senyor directe; és a dir, que no tenia cap altre senyor per damunt seu i cobrava tots els censos d'aquests masos. En aquesta època Vilagaià ja era clarament una de les principals heretats del terme. Al segle XVIII Vilagaià es va consolidar com la propietat més gran del terme. El seu propietari aconseguí un títol nobiliari i va adoptar com a identificació de la baronia el mas més gran dels cinc que posseïa; és a dir, Vilagaià. Al final d'aquest segle el Baró de Vilagaià va impulsar un gran nombre d'establiments pagesos en terres de la seva propietat, els quals van donar lloc als nuclis del Carrer del Pla del Forn i de Galera. Els seus descendents van passar a residir de Girona a Barcelona i han continuat amb la possessió del mas i del títol de Baró fins a l'actualitat.

Pel que fa a les recerques arqueològiques en aquesta zona, la primera troballa que cal referir és una excavació que pels volts de la dècada de 1960 va fer l'aleshores masover de Vilagaià, quan va desenterrar unes cinc cistes probablement medievals al lloc conegut com Cementiri dels Moros. Posteriorment, Josep M. Badia ha recollit de manera superficial en aquest entorn abundant ceràmica i material arqueològic. D'altra banda, l'any 2002 es va realitzar una campanya de prospecció en diversos municipis del Bages dins el projecte "Prospeccions als Monistrols del Bages". L'objectiu era poder aclarir l'origen del topònim Monistrol i verificar si es tractaven inicialment de punts de vigilància d'època islàmica. El director fou Ramon Martí, de la Universitat Autònoma de Barcelona. Va ser en aquesta campanya quan es va singularitzar el jaciment conegut com Cementiri dels Moros i s'hi van recollir diferents fragments de ceràmica de diverses èpoques, sobretot ibero-romana.

Bibliografia

BADIA, Josep M (2016). "Història", Gaià, t'estimo. Reviu Gaià, Grup de Recerca, Gaià, p. 51, 59, 60, 61.
MARTÍ, Ramon (2002). Prospeccions als Monistrols del Bages; Memòria inèdita del projecte (consultable a l'Arxiu del Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya, núm. Reg. 5028).

